

Hanteringsplan för bekämpning av invasiva främmande arter

Komplement till hanteringsplanen som godkändes 13.3.2018

I BAKGRUND	2
Invasiva främmande arter	2
Att utarbeta och godkänna hanteringsplanen.....	3
Hanteringsplanens huvudsakliga innehåll	3
Exempel från planen.....	3
Hanteringsplanens genomförande och finansieringen av åtgärderna	4
Oavsiktlig introduktion och spridning.....	5
II HANTERINGSPLAN	5
1 Klassificering av åtgärder samt artspecifika åtgärder och inriktning av åtgärderna	5
1.1 Etablerade arter.....	5
1.2 Prydnadsväxter som förekommer i Finland.....	8
1.3 I Finlands närområden etablerade arter.....	8
1.4 Arter med låg spridningsrisk	8
2 Allmänna åtgärdsrekommendationer för hantering av främmande arter	9
III ANALYS AV OCH HANDLINGSPLAN SOM GÄLLER VÄGAR FÖR OAVSIKTIG INTRODUKTION OCH SPRIDNING	11
1 Klassificering av spridningsvägar	11
2 Resultat	11
2.1 Konstaterade spridningsvägar	11
2.2 Potentiella spridningsvägar	12
3 Mål när det gäller hantering av prioriterade spridningsvägar och förebyggande av spridning	12
2.1.1 Förhindra rymning	12
3.2 Spridning med kontaminerade produkter eller med vektorer	13
4 Prioriterade åtgärder	13
2.2.1 Inriktad kommunikation och allmän information.....	13
4.2 Inriktad information om kontaminerat växtmaterial och vektorer	13
Tabell 1. Utredning om spridningsvägar.	14
Bilaga 1. Komplettering av förteckningen över invasiva främmande arter av unionsbetydelse 2.8.2017 eller den så kallade första kompletteringsförteckningen	15

FÖRSLAG

HANTERINGSPLAN FÖR BEKÄMPNING AV INVASIVA FRÄMMANDE ARTER

KOMPLEMENT TILL HANTERINGSPLANEN SOM GODKÄNDES 13.3.2018

I BAKGRUND

Invasiva främmande arter

Invasiva främmande arter är arter som spridits till nya områden med hjälp av människan. Enligt EU-förordningen om invasiva främmande arter¹ betraktas en främmande art som skadlig om introduktion eller spridning av arten har konstaterats hota eller skada naturens biologiska mångfald och därtill relaterade ekosystemtjänster som bidrar till människors välbefinnande. Invasiva främmande arter får inte introduceras i EU-området eller flyttas från en medlemsstat till en annan, födas upp eller odlas, säljas eller på något annat sätt hållas eller släppas ut i miljön.

Finland ska tillsammans med andra EU-länder försöka utrota eller förebygga spridning av invasiva främmande arter. Att utrota och förebygga spridning av invasiva främmande arter kallas nedan *bekämpning av främmande arter*. Syftet med bekämpningen är att trygga naturens biologiska mångfald och ekosystemens funktion samt den nytta som dessa innebär för människans välbefinnande.

EU:s förordning om invasiva främmande arter förutsätter att medlemsländerna använder effektiva hanteringsåtgärder för att bekämpa främmande arter som haft stor spridning. Varje medlemsstat beslutar själv om åtgärderna. Enligt förordningen om invasiva främmande arter får åtgärderna inte oskäligt belasta miljön och nyttan som uppnås med åtgärderna måste vara större än kostnaderna. Medlemsstaterna måste dessutom sätta åtgärderna i prioritetsordning utifrån hur stor risk arterna som ska bekämpas medför och hur kostnadseffektiva åtgärderna är.

De invasiva främmande arter som ska bekämpas definieras i EU:s förteckning över invasiva främmande arter. Det är kommissionen som godkänner förteckningen. EU:s första förteckning över invasiva främmande arter började gälla den 3 augusti 2016². I förteckningen togs upp ytterligare 12 arter 2.8.2018 (1 kompletteringsförteckningen, bilaga 1)³.

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter ([länk 1](#))

² Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2016/1141 av den 13 juli 2016 om antagande av en förteckning över invasiva främmande arter av unionsbetydelse i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 ([länk 2](#))

Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2017/1263 av den 12 juli 2017 om uppdatering av den förteckning över invasiva främmande arter av unionsbetydelse som fastställs i genomförandeförordning (EU) 2016/1141 i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 ([länk 3](#))

Den 5 december 2018 överlämnade regeringen en proposition med förslag till lagar om ändring av lagen om hantering av risker orsakade av främmande arter och jaktlagen (RP 286/2018). Ändringarna är planerade att börja gälla i mars 2019. Syftet med ändringarna är att hjälpa till att genomföra hanteringsplanen samt att hantera främmande fågel- och däggdjursarter. På grund av tidsplanen var det inte möjligt att beakta dem i detalj när planförslaget arbetades fram.

Lagen om främmande arter ändras så att fåglar och däggdjur som hör till främmande arter får fångas och dödas med samma metoder som man enligt jaktlagen och jaktförordningen får använda för att fånga och döda icke fredade djur. Därutöver får det genom förordning av statsrådet utfärdas bestämmelser om effektivare fångstredskap och fångstmetoder än vad som står i jaktlagen och -förordningen samt om begränsning av dem i fråga om vissa främmande fågel- eller däggdjursarter. I lagen ska också ingå bestämmelser om Finlands viltcentrals uppgifter i anslutning till bekämpning av främmande arter. Enligt förslaget till ändring av jaktlagen ska tvättbjörn, bisamråtta, sumpbäver, mårdhund och mink inte längre hör till viltarter och inte heller beröras av lagens bestämmelser om fångstbegränsningar. Mink har i likhet med andra främmande däggdjursarter som hör till rovdjur definierats som en invasiv främmande art i Finland. De övriga arterna ovan ingår i EU-förteckningen över invasiva främmande arter.

Att utarbeta och godkänna hanteringsplanen

Enligt lagen om främmande arter⁴ godkänner jord- och skogsbruksministeriet hanteringsplanen för att utreda och styra bekämpningsåtgärderna. På uppdrag av ministeriet togs det 2018 fram en utredning om hur brett de arter som ingår i kompletteringsförteckningen till EU-förteckningen över invasiva främmande arter har spritt sig i Finland och vilket är det kostnadseffektivaste sättet att bekämpa arterna.

Utredningen och förslaget till plan för bekämpning av invasiva främmande arter som tar fasta på utredningen togs fram i det så kallade EU-HAVI2-projektet (*utbredning, spridningsvägar och kontrollåtgärder för de främmande invasiva arter som ingår i kompletteringsförteckningen till EU-förteckningen över invasiva främmande arter*). Projektet EU-HAVI2 genomfördes av Naturresursinstitutet (samordnare) och Finlands miljöcentral.

Hanteringsplanens huvudsakliga innehåll

Utifrån den risk de främmande arterna utgör och kostnaderna för och nyttan med bekämpningsåtgärderna bedömdes och valdes de primära hanteringsåtgärder Finland bör satsa på. Riskbedömningen baserar sig på de invasiva främmande arternas artgenskaper, skador som arterna orsakar, arternas möjligheter att sprida och klara sig i vårt klimat, arternas aktuella spridningsgrad och nuvarande spridning samt tillgängliga bekämpningsåtgärder.

Främmande arter i olika spridningsgrad kräver olika bekämpningsåtgärder. Det effektivaste är om artens introduktion eller spridning till nya områden helt och hållet kan stoppas. Om arten har stor spridning och om det inte är tekniskt möjligt eller ur ett ekonomiskt perspektiv vettigt att bekämpa eller utrota den, kan man försöka begränsa beståndet eller stoppa spridning av arten till nya områden. Detta i syfte att minimera skadorna.

Exempel från planen

Jättebalsamin ska utrotas i synnerhet i områden med värdefull natur: skyddsområden och områden nära dem samt på olika stränder, till exempel strandlundar och bäckar och åar. För att hindra jättebalsamin från att spridas ska man fästa särskild vikt vid bekämpningen på platser där arten än så länge är fåtalig.

⁴ Lagen om hantering av risker orsakade av främmande arter (1709/2015, *lagen om främmande arter*), 9 § ([länk 4](#))

Kaukasisk jättefloka och övriga jätteflokter ska utrotas i synnerhet nära bebyggelse och i rekreations- och naturskyddsområden. Bästa kostnadseffektivitet nås genom att påbörja bekämpningen med de förekomster där jätteflokten lätt kan spridas i omgivningen och med nya förekomster där växten ännu inte har en fröbank.

Bisamråtta har under de senaste årtiondena minskat på naturlig väg i Finland. Enligt rekommendationerna ska man dock fortsätta fånga den, men några särskilda behov av inriktade åtgärder har inte identifierats för tillfället. Bisamrättans nuvarande utbredningsområde ska dock utredas ytterligare.

Fångsten av mårddhund ska riktas till Lappland för att arten inte ska sprida sig till grannländerna samt till de viktigaste fågelvattnen och skärgården där arten kan vara till skada för fågelbeståndet. Fortsatta rabiesvaccinationer rekommenderas också.

Man ska särskilt stoppa introduktion av och tillträde till Finlands natur för sådana främmande arter som människor har som prydnadsväxter och som finns upptagna på EU-förteckningen. Den viktigaste metoden är att man informerar effektivt om riskerna med invasiva främmande arter.

Även när det gäller att motarbeta oavsiktlig spridning är den primära åtgärden att informera om eventuella spridningsvägar.

Hanteringsplanens genomförande och finansieringen av åtgärderna

Enligt lagen om hantering av risker orsakade av främmande arter övervakar närings-, trafik- och miljöcentralen (NTM-centralen) att de förbud och skyldigheter som ingår i EU:s förordning om främmande arter och i den nationella lagen följs.⁵ Förbud och skyldigheterna samt sanktionerna som föreskrivits i lagen för att dessa ska iaktas hjälper också att bekämpa invasiva främmande arter. Förbud och skyldigheter kan tillämpas när man entydigt kan påvisa vem som svarar för spridningen av den invasiva främmande arten. Största delen av bekämpningen av främmande arter gäller dock förekomster vars ursprung och spridningssätt inte är kända, och då finns det inte heller någon som är ansvarig för bekämpningen. I hanteringsplanen behandlas i synnerhet bekämpningen av sådana här förekomster av främmande arter.

I lagen om hantering av risker orsakade av främmande arter finns inte bestämmelser om vem som har till uppgift att genomföra hanteringsplanen. Myndigheterna vidtar åtgärder för att bekämpa främmande arter enligt befogenheterna i en annan lag. Närings-, trafik- och miljöcentralen och kommunen har till uppgift att bidra till naturskyddet inom sitt område.⁶ Kommunen ska inom sitt område övervaka och främja naturskyddet så att kommunen genom att skydda, vårda och utveckla naturen och den övriga miljön tryggar kommunens invånare en hälsosam, trivsamt och stimulerande samt naturekonomiskt hållbar livsmiljö.⁷

Trafikledsverket har till exempel till uppgift att svara för statliga väg- och bannät samt för att samordna de åtgärder som gäller nätet. Till Forststyrelsens offentliga förvaltningsuppgifter hör bland annat att sköta och använda naturskyddsområdesnätverket samt att sköta övriga mark- och vattenområden och annan egendom.⁸

Enligt propositionen RP 286/2018 som är under behandling i riksdagen kommer Finlands viltcentrals uppgifter i anslutning till bekämpningen av invasiva främmande arter samt uppgifternas finansiering inte att ändras trots att regleringen av de djurarter som uppgifterna gäller övergår från jaktlagen till lagen om främmande arter.

EU:s förordning om invasiva främmande arter och den nationella lagstiftningen förutsätter inte bekämpning av alla förekomster. När man planerar och genomför hanteringsåtgärder måste man beakta de skador de invasiva främmande arterna orsakar, skadornas sannolikhet samt kostnaderna för åtgärderna i förhållande till den nytta de medför. Den utredning som gjordes före hanteringsplanen visar att de nuvarande

⁵ Introduktionsförbudet som gäller EU-området övervakas av Tullen. Södra Finlands regionförvaltningsverk övervakar att de tillstånd verket beviljat för användning av invasiva främmande arter följs.

⁶ Naturvårdslagen (1096/1996), 6 §

⁷ Lagen om kommunernas miljövårdsförvaltning (64/1986), 3 §

⁸ Lagen om Forststyrelsen (234/2016), 5 §

bekämpningsåtgärderna, såsom närings-, trafik- och miljöcentralernas och kommunernas arbete med främmande arter, frivilliga åtgärder samt information och rådgivning, också uppfyller kraven i lagstiftningen om främmande arter.

I hanteringsplanen finns en beskrivning av ansvars- och samarbetsorganen som ska genomföra åtgärderna och en tidsplan för arbetet. Syftet är att myndigheterna och andra aktörer använder hanteringsplanen i bekämpningsarbetet så att de kan fokusera åtgärderna och de nödvändiga resurserna så effektivt som möjligt.

Naturresursinstitutet samordnar och följer upp de åtgärder som anges i hanteringsplanen. Det nationella nätverket som arbetar under Naturresursinstitutets ledning och som består av experter i frågor som gäller främmande arter, stödjer uppföljningen av främmande arter.

Myndigheternas åtgärder för att bekämpa främmande arter ingår i myndigheternas lagstadgade verksamhet. För bekämpning av främmande arter finns inget separat anslag. För forsknings-, utrednings- och utvecklingsprojekt som förbättrar hanteringen av främmande arter kan fallspecifikt och efter behov sökas projektfinansiering till exempel inom ramen för statsrådets gemensamma utrednings- och forskningsverksamhetsprojekt (SR TEAS) eller EU:s Life+-projekt.

Oavsiktlig introduktion och spridning

Enligt lagen om främmande arter ska jord- och skogsbruksministeriet också godkänna handlingsplanen som gäller oavsiktliga spridningsvägar. Genom planen utreds och styrs åtgärder som ska motarbeta oavsiktlig spridning av arter på EU-förteckningen över invasiva främmande arter till Finland till exempel med importvaror och fordon.

På uppdrag av ministeriet togs 2018 fram en utredning i samband med EU-HAVI2-projektet. Utifrån utredningen analyserades vägar för oavsiktlig introduktion och spridning av invasiva främmande arter. Det togs också fram ett förslag till plan om prioriterade åtgärder som ska begränsa och förebygga spridningen av invasiva främmande arter via dessa vägar.

II HANTERINGSPLAN

1 Klassificering av åtgärder samt artspecifika åtgärder och inriktning av åtgärderna

Utifrån en riskanalys kan de 12 arter som ingår i den 1 kompletteringsförteckningen till EU-förteckningen över invasiva främmande arter indelas i fyra kategorier på basis av den nuvarande utbredningen, spridningsrisken och de nödvändiga primära hanteringsåtgärderna. Hanteringsåtgärderna har i varje kategori presenterats i prioritetsordning.

Det ska noteras att alla de arter som ingår i EU-förteckningen över invasiva främmande får inte importeras, födas, odlas, säljas eller på annat sätt innehas eller släppas ut i miljön.

1.1 Etablerade arter

Arter som ingår i grupp 1 är jättebalsamin, kaukasisk jättefloka, bisamrätta och mårddhund.

Jättebalsamin, kaukasisk jättefloka, bisamrätta och mårddhund är etablerade arter i Finland

natur. Jättebalsamin har spritt sig över hela landet, dock inte till de nordligaste delarna av Lappland. Kaukasisk jättefloka är en art som måste utrotas i Finland. Mårdhund har spritt sig över hela landet, dock inte till Lappland. Trots att bisamråtta veterligen förekommer i hela landet, har arten minskat på naturlig väg under de senaste årtiondena.

Primära bekämpningsåtgärder för dessa arter är:

1.1.1 Jättebalsamin

Bekämpningsåtgärderna fokuseras på skyddsområden och områden nära dem.

- I Södra Finland med rika förekomster fokuseras åtgärderna i synnerhet på områden med värdefull natur: skyddsområden och områden nära dem samt på stränder, särskilt på strandlundar och bäckar och åar.
 - Bekämpningen aktiveras nära bebyggelse, särskilt i tätorter med flest förekomster.
 - Man fäster vikt vid att förebygga och bromsa upp spridningen även på sådana platser där jättebalsamin än så länge är fåtalig, såsom i Lappland och Kajanaland.
- Ansvars- och samarbetsparter: NTM-centralerna, kommunerna, Forststyrelsen
 - Tidsplan: kontinuerlig

Kostnadseffektiv bekämpning

- Förekomsterna tas bort en åt gången: under det första året sker bekämpningen flera gånger under sommaren. Då ska man se till att inte en enda växt får möjlighet att producera frön. Därefter följer man upp läget under några år och utför efterbehandlingen.
 - På stränder vid strömmande vatten börjar man bekämpningen vid övre loppet.
 - Sammanhängande områden med flera förekomster behandlas samtidigt (till exempel byar, bostadsområden, åstränder, öar).
- Ansvars- och samarbetsparter: kommunerna, NTM-centralerna, Forststyrelsen, intresse- och frivilligorganisationer
 - Tidsplan: kontinuerlig

1.1.2 Kaukasisk jättefloka (jätteflokör)

Enligt EU-HAVI-projektets rekommendationer om hanteringsåtgärder (Huusela-Veistola m.m. 2017) och den godkända hanteringsplanen av 20.3.2018 ska

jätteflokorna utrotas från Finland inom 20 år med hänsyn till prioriteringsordningen för förekomster av jättefloka (nedan):

1. förekomster i bostads- och rekreationsområden
2. nya förekomster
3. förekomster där jätteflokorna sprider sig lätt i miljön
4. förekomster som hotar hotade arter och naturtyper
5. förekomster i natur- eller landskapsskyddsområden
6. förekomster i värdefulla kulturmiljöer och biotoper
7. förekomster som finns längre bort från bostadsområden och trafikleder
8. förekomster som sannolikt inte sprider sig i miljön på grund av något spridningshinder

- Ansvars- och samarbetsparter: NTM-centralerna, kommunerna, Trafikledsverket, Senatfastigheter, Forststyrelsen, markägare, intresse- och frivilligorganisationer
- Tidsplan: jätteflokorna ska utrotas från Finland före ingången av 2038

Den effektivaste användningen av kemiska och mekaniska bekämpningsmetoder planeras specifikt för varje förekomst. Bekämpningsmedel och bekämpningsmetoder som ersätter glyfosat utreds.

- Ansvars- och samarbetsparter: NTM-centralerna, kommunerna, Senatfastigheter, markägare, Forststyrelsen, intresse- och frivilligorganisationer, företag, Säkerhets- och kemikalieverket Tukes, forskningsinstitut, högskolor
- Tidsplan: omedelbart

Avfall med jättefloka och jordmaterial som innehåller jättefloka destrueras på ett lämpligt sätt, hanteringen av avfall från främmande växter och jordmaterial utvecklas, antalet mottagningsplatser ökas och informationen om dessa är aktiv.

- Ansvars- och samarbetsparter: NTM-centralerna, kommunerna, Trafikledsverket, Senatfastigheter, Forststyrelsen, avfallshanteringsverk, markägare, Viherympäristöliitto ry och övriga organisationer och rådgivningsorganisationer för jord- och skogsbruk och trädgårdsodling, företag
- Tidsplan: kontinuerlig

Uppföljningen fortsätter flera år efter att förekomsten verkar ha försvunnit.

- Ansvars- och samarbetsparter: NTM-centralerna, kommunerna, Trafikledsverket, Senatfastigheter, Forststyrelsen, markägare, intresse- och rådgivningsorganisationer för jord- och skogsbruk och trädgårdsodling, övriga intresse- och frivilligorganisationer, företag
- Tidsplan: uppföljningen inleds allteftersom förekomster destrueras

1.1.3 Bisamråtta

Arbetet med att kartlägga artens utbredning fortsätter med hjälp av bland annat särskilda utlysningar och övriga effektiva observationsåtgärder, till exempel genom att uppmuntra folk till aktivare verksamhet.

- Ansvars- och samarbetsparter: Naturresursinstitutet, Finlands viltcentral, universitet
- Tidsplan: 2019 -

Jakten efter arten fortsätter. Vid behov vidtar man åtgärder om populationen växer.

- Ansvars- och samarbetsparter: Finlands viltcentral, Forststyrelsen, jägare, intresse- och frivilligorganisationer
- Tidsplan: 2019 -

1.1.4 Mårdhund

Fångsten av mårdhund riktas i första hand till Lappland, fågelvattnen och skärgården.

- Ansvars- och samarbetsparter: Finlands viltcentral, Forststyrelsen, jägare, intresse- och frivilligorganisationer
- Tidsplan: kontinuerlig

Effektivare jakt efter mårdhund på vårvintern

- Ansvars- och samarbetsparter: Finlands viltcentral, Forststyrelsen, jägare, intresse- och frivilligorganisationer
- Tidsplan: kontinuerlig

Målet är att tillsammans med Sverige förhindra spridning av mårdhund till Sverige.

- Man tar till vara på möjligheterna att införa judasmårdhundar⁹ till Sverige om mottagaren så vill.
- Ansvars- och samarbetsparter: Finlands viltcentral, Forststyrelsen, jägare, intresse- och frivilligorganisationer
- Tidsplan: kontinuerlig

Kommunikation ökas i syfte att säkra att jakten efter mårdhund är effektiv och utförs på ett rätt sätt.

⁹ Sverige har med framgång testat ett så kallat judasdjursystem. I områden med glesa mårdhundspopulationer märks enskilda mårdhundar med GPS-sändare och med hjälp av dessa individer blir det lättare att hitta flera mårdhundar ([länk 5](#)).

- Ansvars- och samarbetsparter: jord- och skogsbruksministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands viltcentral, Forststyrelsen, NTM-centralerna, Finlands miljöcentral, Livsmedelsverket, jaktföreningar, intresse- och frivilligorganisationer
- Tidsplan: kontinuerlig

Rabiesvaccinationerna fortsätter vid Finlands sydöstra gräns.

- Ansvars- och samarbetsparter: Livsmedelsverket, Finlands viltcentral, jägare
- Tidsplan: kontinuerlig

1.2 Prydnadsväxter som förekommer i Finland

Arter som ingår i grupp 2 är *fjäderborstgräs* och *sidenört*.

Både fjäderborstgräs och sidenört har använts som prydnadsväxter i Finland. Till skillnad från sidenört övervintrar fjäderborstgräs inte i Finland. Förekomsterna av sidenört ska förstöras. Trädgårdshandlare och -entusiaster ska informeras om att arterna inte får föras in i landet eller säljas.

Förekomsterna av sidenört utrotas mekaniskt.

- Ansvars- och samarbetsparter: NTM-centralerna, kommunerna, markägare
- Tidsplan: kontinuerlig

Trädgårdsentusiaster informeras om importförbudet.

- Ansvars- och samarbetsparter: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, NTM-centralerna, Tullen, Livsmedelsverket, Viherympäristöliitto ry, Taimistoviljelijät ry, övriga intresse- och frivilligorganisationer
- Tidsplan: kontinuerlig

1.3 I Finlands närområden etablerade arter

Arter som ingår i grupp 3 är *smal vattenpest* och *nilgås*.

Smal vattenpest är etablerad och brett utbredd i Sverige, varför det finns risk för spridning till Finland som har ett likartat klimat. Växten ska utrotas när den påträffas.

Även nilgås finns etablerad i Sverige, arten har brett ut sig särskilt till sydkusten, men den påträffats också norr om Stockholm. Nilgås har påträffats en gång i Finland (1968) och enstaka fåglar kan ses i Finland även framöver. Individerna ska utrotas när de påträffas.

Det sprids ut information om hur smal vattenpest sprids och vilka skadliga effekter den medför. Vidare hjälper man människor att identifiera arten och utrota den genast när de påträffar den.

- Ansvars- och samarbetsparter: NTM-centralerna, intresse- och frivilligorganisationer
- Tidsplan: kontinuerlig

Nilgåsens etablering i Finland stoppas.

- Ansvars- och samarbetsparter: NTM-centralerna, Finlands viltcentral, Birdlife Finland r.f., övriga intresse- och frivilligorganisationer
- Tidsplan: kontinuerlig

1.4 Arter med låg spridningsrisk

Arter som ingår i grupp 4 är *kamslinga*, *japanskt styltgräs*, *alligator weed* (*Alternanthera philoxeroides*, saknar svenskt namn) och *röd jättegunnera*.

Dessa arter har inte påträffats i Finland. Det finns rimliga förutsättningar för kamslinga och japanskt styltgräs att klara sig i det finska klimatet, men det är osannolikt att de sprids till Finland. Alligator weed och röd jättegunnera trivs inte i vårt klimat. Alligator weed importeras sannolikt inte till Finland. Röd jättegunnera är däremot en växt som kanske väcker intresse när Finlands klimat blir gynnsammare för arten i framtiden. Som nuvarande hanteringsåtgärd för dessa arter räcker uppföljning av utbredningen utanför Finland bl.a. via EU:s informationssystem samt upplysning om arternas importförbud.

Utvecklingen av arternas utbredning utanför Finland följs upp med hjälp av EU:s informationssystem¹⁰.

- Ansvars- och samarbetsparter: jord- och skogsbruksministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, Naturhistoriska centralmuseet, NTM-centralerna
- Tidsplan: kontinuerlig

Trädgårdsentusiaster informeras om importförbudet.

- Ansvars- och samarbetsparter: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, NTM-centralerna, Tullen, Livsmedelsverket, Viherympäristöliitto ry, Taimistoviljelijät ry, övriga intresse- och frivilligorganisationer
- Tidsplan: kontinuerlig

2 Allmänna åtgärdsrekommendationer för hantering av främmande arter

Hantering och mottagandet av avfall från främmande växter och jordmaterial utvecklas så att systemet är fungerande. Antalet mottagningsplatser ökas och informationen om dessa är aktiv.

- Ansvars- och samarbetsparter: NTM-centralerna, kommunerna, Trafikledsverket, Senatfastigheter, Forststyrelsen, avfallshanteringsverk, markägare, organisationer och rådgivningsorganisationer för jord- och skogsbruk och trädgårdsodling, övriga organisationer, företag, forskningsinstitut
- Tidsplan: 2019 -

Medvetenheten om främmande arter ökas med hjälp av flerkanalskommunikation.

- Riktad information till kommuner, medborgare och aktörer inom olika sektorer effektiviseras: bland annat akvarieaffärer och akvarister, trädgårdshandel, köksträdgårdsmästare, kommersiella trädgårdsmästare, sällskapsdjurshandel och personer som sysslar med sällskapsdjur, fritids- och yrkesfiskare, turister
- Genom en aktiv information uppmuntras folk att rapportera sina fynd i portalen för främmande arter och delta i bekämpningen och även i organiseringen av bekämpningsarbetet.
- Markägare och kommuner uppmuntras genom information och handledning att uppfylla sina skyldigheter när det gäller att bekämpa främmande arter på deras marker.
- Ansvars- och samarbetsparter: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, kommunikationsministeriet, forskningsinstitut, högskolor, NTM-centralerna, kommunerna, Kommunförbundet, Forststyrelsen, Finlands miljöcentral, Delegationen för frågor om hantering av främmande arter, Finlands viltcentral, jaktvårdsföreningar, Finlands Fritidsfiskares Centralorganisation rf, intresse- och rådgivningsorganisationer för jord- och skogsbruk och trädgårdsodling, trädgårds- och naturskyddsorganisationer, lokala aktörer (t.ex. hembygds-, motions-, friluftslivs-, natur- och ungdomsorganisationer), akvarie- och sällskapsdjurshandel, andra företag
- Tidsplan: kontinuerlig

Uppgifterna om främmande arter samlas centraliserat in i portalen för främmande arter och ett nationellt uppföljningssystem för främmande arter införs.

- Om förekomster och utbredning av främmande arter rapporteras effektivare i portalen för främmande arter.
- I portalen tas in en rekommendation om registrering av fyndplats med en meters noggrannhet.
- Systemet för att följa upp främmande arter utvecklas och en blankett för bekämpningsåtgärder tas i bruk. Informationen om förekomstens utbredning, bekämpningsåtgärder och uppföljning registreras

¹⁰ EU:s förordning om invasiva främmande arter, artikel 25

på ett tydligt och enhetligt sätt. Möjligheten att få en lista över de nyaste fynden och bekämpningsåtgärderna i ett visst område (till exempel inom en kommuns område) säkras.

- I samband med att man utvecklar portalens informationssystem ser man till att informationen om främmande arter på regional och lokal nivå smidigt övergår till det landsomfattande systemet via gränssnitten.
 - Myndigheterna och människorna ges handledning i användningen av portalen.
 - Det ska kontrolleras att i portalen finns kontaktinformation till myndigheter som svarar för de olika artgrupperna.
 - I portalen ska finnas anvisningar med råd och informationsmaterial, goda erfarenheter och foton.
- Ansvars- och samarbetsparter: Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, Naturhistoriska centralmuseet Luomus, NTM-centralerna, kommunerna, Finlands viltcentral, intresse- och rådgivningsorganisationer för jord- och skogsbruk och trädgårdsodling, olika amatörgrupper (till exempel jägare, fiskare, scouter)
 - Tidsplan: 2019 -

Hantering av främmande arter tas in i synnerhet i läroplanerna för yrkesutbildning inom naturbruk

- Ansvars- och samarbetsparter: undervisnings- och kulturministeriet, Utbildningsstyrelsen, yrkeshögskolor som ger utbildning inom naturbruk
- Tidsplan: när de landsomfattande undervisningsplanerna och yrkeshögskolornas egna läroplaner förnyas

Ökat samarbete mellan olika aktörer och sektorer genom bland annat regelbundna seminarier och workshoppar där aktörerna kan utbyta erfarenheter och uppdatera kunskaper.

- Ansvars- och samarbetsparter: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, kommunikationsministeriet, NTM-centralerna, kommunerna, Delegationen för frågor om hantering av främmande arter, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, Finlands viltcentral, intresse- och rådgivningsorganisationer för jord- och skogsbruk och trädgårdsodling, övriga intresse- och frivilligorganisationer, företag
- Tidsplan: kontinuerlig

Varje aktörs roll och ansvarsfördelning tydliggörs efter behov.

- Ansvars- och samarbetsparter: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, kommunikationsministeriet, NTM-centralerna, kommunerna, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, Finlands viltcentral
- Tidsplan: omedelbart

Man ser till att resurserna är tillräckliga för att arbetet med främmande arter kan fortsätta. Möjligheterna att ordna bekämpning av främmande arter i form av sysselsättningsprojekt utreds. Bekämpning av främmande arter i form av frivilligarbete stöds.

- Målet är att förbättra bekämpningsarbetets resursfördelning och ordna finansiering för bekämpningsprojekt och samordnare av frivilligarbetet.
- Resurserna för naturvården som sköts av Forststyrelsens naturtjänster tryggas så att bekämpningsarbetet i skyddsområdena inte riskeras.
- Kommunerna uppmuntras avsätta medel för bekämpning av främmande arter. Kommunerna inspireras delta i bekämpningen och medverka i att bidra till frivilligarbetet. Kommunerna uppmuntras att välja en person som svarar för hanteringen av främmande arter, att låta utföra bekämpning i form av sysselsättningsarbete, stödja frivilligverksamhet samt att ordna avfallshantering och verktyg.
- Bekämpningen av främmande arter i vågområden effektiviseras.
- Möjligheterna att få ytterligare finansiering för bekämpningsarbetet utreds (Life-projekt och övriga av EU finansierade projekt samt övriga genom olika organisationer kanaliserade projekt).

- Ansvars- och samarbetsparter: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, kommunikationsministeriet, NTM-centralerna, kommunerna, Forststyrelsen, Trafikledsverket, intresse- och frivilligorganisationer, föreningar
- Tidsplan: kontinuerlig

För att förbättra förutsägbarheten när det gäller bekämpning av invasiva främmande arter samt för att tillgodose bland annat följande informationsbehov görs det undersökningar som handlar om

- ekonomiska förluster som invasiva främmande arter orsakar samt konsekvenserna för biodiversiteten, ekosystemets funktion, livsmiljön (bedömning) samt för den hållbara användningen av naturresurser och naturresursernas användare,
 - noggrannare information om förekomsterna, framför allt om antalet exotiska sällskapsdjur,
 - faktorer som påverkar utvecklingen av beståndet av främmande arter med tanke på hanteringen samt övriga förutsättningar att klara sig i Finlands förhållanden inklusive effekterna av klimatförändringen (framför allt de arter som kommer att tas upp i EU-förteckningen), samt i synnerhet de arter som har störst potential att spridas till Finland inom den närmaste framtiden,
 - nya hanteringsmetoder, liksom bekämpningsmetoder som ersätter glyfosat, biologiska bekämpningsmedel, möjligheter och metoder för att utrota signalkräfta från vattendragen.
- Ansvars- och samarbetsparter: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, forskningsinstitut, högskolor, aktörer som finansierar forskning
 - Tidsplan: kontinuerlig

III ANALYS AV OCH HANDLINGSPLAN SOM GÄLLER VÄGAR FÖR OAVSIKTLIG INTRODUKTION OCH SPRIDNING

1 Klassificering av spridningsvägar

Spridningsvägar för de ytterligare 12 arter som tagits upp på EU-förteckningen över invasiva främmande arter (den 1 kompletteringsförteckningen) utreddes genom att klassificera arterna enligt FN:s biodiversitetskonvention (Convention on Biological Diversity CBD)(Harrower m.m. 2018). I den så kallade CBD-klassificeringen delas spridningsvägarna upp i sex klasser med 44 underklasser (tabell 1). Spridningsvägarna enligt de sex klasserna kan delas in i avsiktliga spridningsvägar (utsläppande i miljön eller rymning) och oavsiktliga spridningsvägar (spridning med kontaminerade organismer eller med vektorer) samt i spridningsvägar som beskriver spridningskanalerna och -sätten (spridningsvägar eller arter som sprids utan hjälp, tabell 1). En art kan sprida sig längs flera kanaler. Utredningen behandlar skilt arternas konstaterade och potentiella spridningsvägar i Finland.

2 Resultat

2.1 Konstaterade spridningsvägar

Endast bisamrättan har spridit sig genom att den avsiktligt släppts ut i naturen när arten har förts in i landet. Nuförtiden görs det inte längre några utsättningar.

Rymning var den vanligaste spridningsvägen för alla växtarter. En spridningsväg som hör till denna klass och som konstaterats i Finland var användningen som prydnadsväxt (fjäderborstgräs, jättebalsamin, kaukasisk jättefloka och sidenört). Spridningen av mårhund genom pälsdjursuppfödning hörde också till denna klass.

Till klassen Sprider sig med kontaminerade organismer hörde endast växter. I Finland har noterats att jättebalsamin sprids med djur samt att jättebalsamin och kaukasisk jättefloka också sprids med livsmiljömaterial, såsom olika jordmaterial.

Till klassen Sprider sig med vektorer hörde endast växter. Jättebalsamin har spritt sig i Finland med maskiner, utrustning och fordon.

Vattenvägar är en potentiell spridningskanal för flera växtarter. Jättebalsamin har spritt sig i Finland längs vattenvägar.

Främmande arter sprids till Finland över land- och vattengränserna också på egen hand. Av de främmande arter som behandlas i denna hanteringsplan har kaukasisk jättefloka, nilgås, bisamråtta och mårddhund också spritt sig utan hjälp. Av dessa arter är det bara mårddhund som sprider sig över gränserna i större utsträckning.

2.2 Potentiella spridningsvägar

De arter som redan etablerat sig i Finland har inte betydande potentiella spridningsvägar till Finland. Visserligen kan kaukasisk jättefloka sprida sig till Finland med bilar och tåg särskilt från Ryssland. Den viktigaste potentiella spridningskanalen för arter som än så länge inte påträffats i Finland är användningen som prydnadsväxter. Den största spridningsrisken löper röd jättegunnera som man kanske försöker ta in till Finland när klimatet blir varmare. Kamslinga, alligator weed och smal vattenpest har på andra håll använts som prydnadsväxter i dammar och som akvarieväxter, men det är osannolikt att de sprids till Finland längs denna kanal. Den andra eventuella spridningsvägen är trafiken. Smal vattenpest kan sprida sig till Finland med fartygstrafiken, men det är mer sannolikt att den sprids med vattenfåglar. Även andra arter kan oavsiktligt sprida sig med passagerartrafiken, men risken är låg. Flera av de övriga potentiella spridningsvägarna gäller i hög grad lokal spridning. Japanskt styltgräs har tidigare spritt sig med förpackningsmaterial, men inte längre.

3 Mål när det gäller hantering av prioriterade spridningsvägar och förebyggande av spridning

2.1.1 Förhindra rymning

Att stoppa rymning är den viktigaste åtgärden för att förhindra spridning av de främmande arter som människor har. De finländska pälsfarmer som använder mårddhund genomför av EU-kommissionen godkända åtgärder för att motarbeta rymning. Att exemplar av arten eller fertila delar av dem kommer ut i miljön är ingen stor risk inom uppfödningen av mårddhund och inte heller inom andra verksamheter som fått tillstånd enligt EU-förordningen om invasiva främmande arter¹¹. Om ett sällskapsdjur av främmande art som enligt EU-förordningen om invasiva främmande arter får behållas till djuret dör av naturliga skäl, slipper ut kan detta i någon mån betraktas som en risk.

Det är vanligt att främmande arter sprids i naturen oavsiktligt. Ägaren eller innehavaren ska utrota de avsiktligt odlade främmande växtarterna på fastigheten. Särskilt på oskötta fastigheter förekommer det dock också främmande växtarter som spridit sig från den kringliggande naturen. Då kan man nödvändigtvis inte genomföra eller det är svårt att genomföra lagens bestämmelser som säger att ägaren eller innehavaren är skyldig att utrota eller förhindra spridning av förekomsten. Jättebalsamin och kaukasisk jättefloka är brett utbredda arter, varför oavsiktligt utspridda förekomster är mycket vanliga. Fjäderborstgräs och sidenört har däremot varit sällsynta prydnadsväxter i Finland och förekomsterna är rätt fåtaliga.

¹¹ Enligt EU-förordningen om invasiva främmande arter får invasiva främmande arter enligt ett separat tillstånd användas till exempel för forskningsändamål. Av särskilda skäl kan tillstånd också beviljas för användningen av invasiva främmande arter i övrig ekonomisk verksamhet. Att hålla invasiva främmande djurarter i djurparker är enligt EU-förordningen också tillåtet utan ett särskilt tillstånd.

3.2 Spridning med kontaminerade produkter eller med vektorer

Spridning med kontaminerade produkter och med vektorer kan ske både från utlandet till Finland och inom Finlands gränser. När det gäller spridning från utlandet kan frön av tillåtna prydnadsväxter som blandats med frön av främmande växter vara kontaminerade produkter. För växter som är inkluderade i EU-förteckningen är denna kanal dock osannolik. När det gäller vektorer är smal vattenpest en art som mest sannolikt sprids till vårt land med vattenfåglar och eventuellt med fartygstrafiken eller kaukasisk jättefloka med bilar och tåg. Spridning innanför Finlands gränser kan ske med fordon eller jordmaterial. På grund av det stora antalet produkter och den stora mängden transporter är det svårt att kontrollera och bekämpa spridning som sker via kontaminerade produkter eller vektorer. Upplysning och information är de viktigaste åtgärderna för att förhindra oavsiktlig spridning. Genom upplysning kan man bidra till exempel till att förhindra spridning med trädgårdsavfall på lokal nivå.

4 Prioriterade åtgärder

2.2.1 Inriktad kommunikation och allmän information

Information om de arter som lagstiftningen gäller

Medborgare informeras om EU-förordningen, lagen om hantering av risker orsakade av främmande arter som genomför EU-förordningen och om arter som dessa gäller. Syftet med informationen är att förhindra avsiktlig och oavsiktlig försäljning, köp, odling och uppfödning samt rymning ut i naturen av de arter som ingår i EU-förteckningen. Informationen ska särskilt gälla fjäderborstgräs och sidenört så att de inte ska föras in till och användas som prydnadsväxter i Finland.

- Ansvars- och samarbetsparter: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, Finlands viltcentral, NTM-centralerna, kommunerna, fritidsorganisationer, företag
- Tidsplan: kontinuerlig, start senast 2019

Andra informationskampanjer

Informationsspridning om rätt hantering och destruktion av trädgårdsavfall för att stoppa spridning av prydnadsväxtarter.

Informationen kan fokuseras åtminstone på bekämpning av jättebalsamin och destruktion av växtavfallet.

- Ansvars- och samarbetsparter: jord- och skogsbruksministeriet, miljöministeriet, Naturresursinstitutet, Finlands miljöcentral, Finlands viltcentral, NTM-centralerna, kommunerna, fritidsorganisationer, företag
- Tidsplan: kontinuerlig, start senast 2019

4.2 Inriktad information om kontaminerat växtmaterial och vektorer

Det ordnas informationskampanjer och en utbildningsdag kring hanteringen av jordmaterial och främmande arter som sprids med trafiken (särskilt arbetsmaskiner).

- Ansvars- och samarbetsparter: NTM-centralerna, kommunerna, producentorganisationer för plant- och växtträdgårdar, företag
- Tidsplan: kontinuerlig, start senast 2020

Tabell 1. Utredning om spridningsvägar. I Finland konstaterade spridningsvägar är märkta med x, potentiella spridningsvägar med (x)

		VÄXTER							FÅGLAR			DÄGGDJUR	
		fläderborstgräs	jättebalsamin	kamslinga	kaukasisk jättelök	smal vattenpest	sidenört	japanskt stylggräs	alligator weed	röd jättelunnara	nigås	bisamråtta	mårdhund
AVSIKTLIG													
HANDEL MED VAROR													
SLÄPPANDE UT I NATUREN													
	Biologisk bekämpning												
	Bekämpning av erosion												
	Utplantering av fisk												
	Utsättning av vilt											x	
	"Förbättring" av landskapet/växterna/djuren med främmande arter												
	Plantering/utsättning i skyddssyfte eller i stam/beståndsvårdande syfte												
	Släppande ut i naturen i något annat användningssyfte (påls, transport, medicinsk användning)												
	Annat avsiktligt utsläppande												
RYMNING													
	Jordbruk (också bioenergi)												
	Vattenbruk												
	Botanisk trädgård/djurpark/akvarium (inte hemmaakvarier)				(x)	(x)	(x)	(x)		(x)			
	Sällskapsdjur/akvarie-/terrariearter (inklusive levande föda för sådana arter)			(x)	(x)								
	Produktionsdjur (även djur med dålig övervakning)												
	Skogsbruk (även återbeskogning)												
	Pålsdjursuppfödning												x
	Trädgårdsodling												
	Prydnadsanvändning (annan än trädgårdsodling)	x	x	(x)	x	(x)	x		(x)	(x)			
	Forskning och ex-situ-bevarandeverksamhet				(x)	(x)							
	Levande föda och levande beten												
	Andra sätt att slippa ut i naturen												
OAVSIKTLIG													
SPRIDNING MED KONTAMINERADE ORGANISMER													
	Plantskolematerial							(x)					
	Beten												
	Mat (även levande föda)												
	Spridning med djur (inte parasiter, arter som sprids med värdarter/vektorer)	(x)	x	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)					
	Spridning som djurparasit (även arter som sprids med värdarter/vektorer)												
	Spridning med växter (inte parasiter, arter som sprids med värdarter/vektorer)			(x)			(x)	(x)					
	Spridning som växtparasit (även arter som sprids med värdarter/vektorer)												
	Spridning med frön								(x)				
	Virkeshandel							(x)					
	Flytt av livsmiljömaterial	(x)	x	x	(x)	(x)	(x)	(x)					
VEKTOR													
SPRIDNING MED VEKTORER													
	Fiskeutrustning												
	Container/frakt												
	Fripassagerare på flygplan												
	Fripassagerare på fartyg (inte barlastvatten eller arter som sitter fast på skrov)							(x)					
	Maskiner och anordningar	(x)	x	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)					
	Människor och bagage/anordningar (särskilt turism)				(x)								
	Organiska förpackningsmaterial (särskilt trä)						(x)	(x)					
	Fartygs barlastvatten												
	Fäst på fartygsskrov												
	Övriga fordon	(x)	x	(x)	(x)	(x)	(x)						
	Övriga transporter												
VÄG & SPRIDNING													
SPRIDNING													
SPRIDNINGSVÄG													
	Vattenvägar	x	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)	(x)				
	Tunnlar och broar												
ARTER SOM SPRIDS UTAN HJÄLP													
	Spridning över gränsen utan hjälp			x	(x)					x	x	x	

Bilaga 1

Komplettering av förteckningen över invasiva främmande arter av unionsbetydelse 2.8.2017 eller den så kallade första kompletteringsförteckningen

VÄXTER

fjäderborstgräs (*Pennisetum setaceum* (Forssk.) Morrone)

jättebalsamin (*Impatiens glandulifera* Royle)

kaukasisk jättefloka (*Heracleum mantegazzianum* Sommier & Levier)

sidenört (*Asclepias syriaca* L.)

japanskt styltgräs (*Microstegium vimineum* (Trin.) A. Camus)

röd jättegünnera (*Gunnera tinctoria* (Molina) Mirb.) (

VATTENVÄXTER

kamslinga (*Myriophyllum heterophyllum* Michx.)

smal vattenpest (*Elodea nuttallii* (Planch.) H. St. John)

alligator weed (*Alternanthera philoxeroides* (Mart.) Griseb.)

FÅGLAR

nilgås (*Alopochen aegyptiacus* L.)

DÄGGDJUR

bisamråtta (*Ondatra zibethicus* L., 1766)

mårdhund (*Nyctereutes procyonoides* (Gray, 1834))